

Kossuth Lajos levele a Jósa András Múzeumban

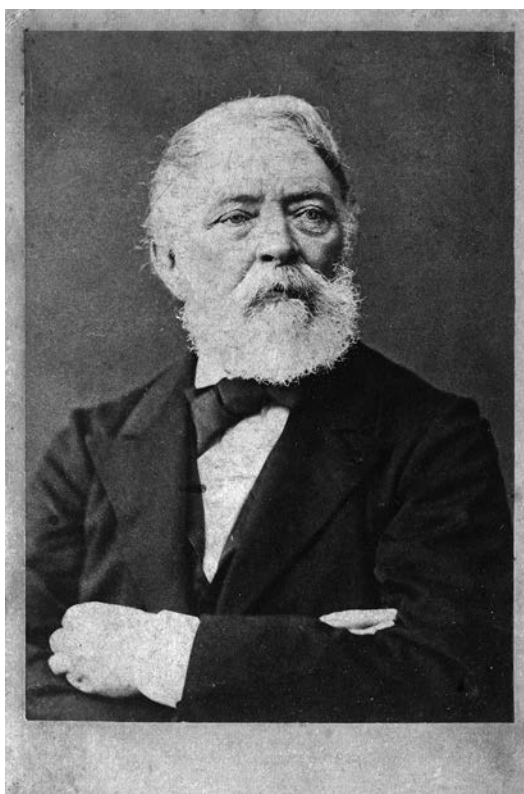
Mohácsi Endre

2013 őszén a múzeum szakkönyvtárának rendezésekor egy papírmappából érdekes dokumentum került elő. Már a levél első sora figyelemfelkeltő: Turin, május 16. 1886. A levél tartalma és a végén aláírásként szereplő szignó, „K” megerősíti azt a dátum láttán *előbukkanó* feltételezést, hogy a levél írója az emigrációban élő Kossuth Lajos.

Kossuth Lajos 1862 első felétől az olaszországi Turinban (Turinban) élt és itt is halt meg 1894. március 20-án. A 32 évnyi olaszországi emigráció idején rengeteget írt és dolgozott, ahogyan 1889-ben megvallotta az őt meglátogató több száz magyar előtt: „*Rideg magányomban nagyon elszoktam a beszédétől. Terhemre van. A lassan mozgó toll még igen, de a röpke szó nem felel meg gondolataimnak.*” (KOS-SUTH–RADÓ 1902. 235.)

Több száz már publikált politikai levele mellett magánlevele alig ismert. A most közreadott levelet fiának, Kossuth Ferencnek¹ címezte. A boríték nem maradt ránk, de feltételezhetjük, hogy Nápolyba küldte Ferenc fiának, aki Lajos Tódor² nevű öccsével ekkor mérnökként dolgozott Itáliában.

Ferenc, aki később politikai szerepet vállalt, sőt miniszteri szélig jutott Magyarországon, tehetséges művész is volt, rajzolásban, festésben és szobrászkodásban jeleskedett. A levél első részében Kossuth dicséri fiát tehetségét, és sajnálatát fejezi ki, hogy nem segítette fiatalkorától művésszé válását. Ugyanakkor tudjuk, hogy fia portrét festett róla. Kossuth Ferenc festménye 1886-ban készült el. Nem ő volt az első, aki ezekben az években a már idős politikust vászonra vitte, ugyanis 1885-ben Kossuth felkérését kapott a kor egyik ünnepezt művésztől, Parlaghy Vilmától,³ hogy modellt álljon neki. A hajdúdorogi születésű Parlaghy, aki 1886-ban – 23 éves kora ellenére – már magáénak tudhatta az 1883. évi Münchener Nemzetközi Kiállítás aranyérmét, nem véletlenül választotta Kossuthot

¹ Kossuth Ferenc Lajos Ákos (1841. november 16. – 1914. május 25.), Kossuth Lajos elsőszülött fia, politikus, országgyűlési képviselő.

² Ifj. Kossuth Lajos Tódor Károly (1844–1918), Kossuth Lajos másodszületett fia.

³ Lwoff-Parlaghy Vilma (született Brachfeld Vilma Erzsébet, 1863. április 15. – 1923. augusztus 28.), korának ismert portréfestője.

portréja alanyának, hiszen a világszerte híres politikusról időskori, hiteles arckép addig nem készült. Kossuth először elutasította, de családja unszolására végül engedett a kérésnek. Kossuth egyik levelében így írt Zeyk Saroltának a készülő portréja körüli eseményekről: „*Egy fiatal magyar festőművészről vetődött ide atyjával, Parlaghy Vilma, ki nem több, mint húszéves s máris európai hírre tett szert bámulatos művészi zsenialitásával. Fejébe vette, hogy nem tágít Turinból, míg engem le nem fest – váltig szabadkozom. Egész konspiráció támadt körülöttem. Fiaim (Feri is itt volt) nekem esetek, hogy ne tagadjam meg tőlük azt, hogy egy jó arcképekre tehessenek szert. Csaknem pörpatvar lett belőle, végre is engednem kellett, s a művész kislány nekiállt a festésnek. Még nincs befejezve, fekete karikás dagadt szemem miatt a képmásolás felakadt, de fiaim (pedig Lajos szigorú kritikus) azt mondják, már amint van is, igazi mestermű. Ott lesz a budapesti kiállításon,⁴ hát megnézheted, ha nem röstelled...*” (JAULUSZ–HATVANY 1919. 98–99.) A festőnő végül Kossuthról három portrét készített, amelyek közül egy – amely a Kossuth család birtokában maradt – ma Torinóban látható a Palazzo Carignanóban. A másik kettőt a Ceglédi Kossuth Múzeum, illetve a Magyar Nemzeti Múzeum őrzi.

A festmény elkészültéről talán a helyi lap, a *Gazetta Piemontese* tudósíthatott először: „...*a festményen a magyar hős ünnepélyesen áll, tekintete tűzzel teli, amely a hosszú évek alatt sem veszett ki belőle.*”⁵ Ennek ellenére Kossuth sokkal nagyobbra tartotta Kossuth Ferenc egy évvel később róla készített portréját, mert abban szerinte „...*nem csak vonásokat reprodukáltál, hanem a karaktert is belédöntetted.*” A Vasárnapi Ujság értesülései szerint Kossuth még fiának is csak nagy nehezen engedte meg, hogy portrét fessen róla: „*Kossuth Lajos idősebb fia, Ferencz, köztudomás szerint kitünően kezeli az ecsetet, a mint arról mindenki meggyőződhetett, a ki a nagy hontalant turini magányában meglátogatta, hol nagy számmal vannak Kossuth Ferencztől festmények, melyek nagyobb műkiállításokon is számot tennének. Kossuth Ferencz mindamellett minden esdeklése daczára nem bírta rá venni édesatyját, hogy magát általa lefestetni engedje. Kossuth tudvalevőleg állhatatosan vonakodott magát levétni s minden az iránti megkeresést következetesen visszautasított, s Parlagi Vilma volt az első, a kinek Kossuth megengedte (sic!), amit addig nem csak idegenektől, de még tulajdon fiától is megtagadott. Most ujabban, mint Kossuth Ferencz Herman Ottóhoz intézett fölötte érdekes levelében írja, Kossuth Lajos e tekintetben fiával, Ferenczcel szemben is föladta a merev rezisztencia álláspontját s meghallgatta évek óta számtalanszor, mindig hiába ismételt kérését, hogy neki is engedje meg őt lefesteni. Megengedte, s Kossuth Lajosnak fia, Ferencz által festett arcképe elkészült s mint az említett levél mondja, jól is sikerült.*”⁶ Kossuth Ferenc portréja apjáról ma a Nemzeti Múzeum képtárában található.

Az idős Kossuth Lajos egészségi állapotáról is írt a Jósza András Múzeum gyűjteményébe került levelében. A már 84 éves politikus idejét leggyakrabban olvasással és írással töltötte, de ha állapota engedte, szívesen kirándult a közeli hegyekben. Orvosa a nápolyi származású doktor, filozófus és politikus Mariano Semmola⁷ volt, akinek sikeres gyógymódjáról a *Vasárnapi Ujság* is beszámolt: „*Kossuth azonban, ki Nápolyban időzött, a legjobb egészségben van. Kissé gyöngélkedett a télen, de teljes erejét visszanyerte és állandó tartózkodásra ismét visszatért Turinba, hol folytatja azon gyógymódot, melyet Semolla nagyhírű nápolyi tanár tanácsolt neki.*”⁸ Kossuth ugyanis 1886

⁴ A tervek szerint Parlaghy Vilma festménye szerepelt volna az 1885-ben Budapesten megrendezett kiállításon. A zsűri által azonnal elfogadott festmény végül csak később kerülhetett a nagyközönség elé, mert a tárlatot Ferenc József nyitotta meg, akivel a kiállítás szervezői nem mertek konfrontálódni.

⁵ *Gazetta Piemontese* XIX. évf. 1885. április 10. 3.

⁶ *Vasárnapi Ujság* XXXIII: 16. 1886. április 18. 256.

⁷ Mariano Semmola (1831. január 29. – 1896. április 5.) orvos, filozófus és politikus.

⁸ *Vasárnapi Ujság* XXXIII: 12. 1886. március 21. 192.

elején felkereste Ferenc fiát Nápolyban, aki néhány hónappal korábban költözött oda, hogy az Impresa Industriale Italiana vezérigazgatói székét betöltse.

A most közreadott Kossuth-levél politikatörténeti szempontból nem lényeges, viszont személyes hangvétele hozzásegítheti a kutatókat a magánember Kossuth Lajos jellemének jobb megismeréséhez. A politikatörténészek dolgát segítheti, ha a személyes indítékokat is megismerhetik.

„Turin, május 16. 1886.

Kedves édes fiam!

Szívemből köszönöm szeretetteljes leveleidet. Az Isten áldjon meg szeretetedért.

Nem csodálkozom, hogy arcképem melyet festettél neked elégedést okoz. Szép dolog a siker felé törekvés, de elégedést csak a siker ad, hát még mikor az elért siker önértéke a fiúi kegyelet érzelme is bele vegyül. Bámulatos dolog az a te művészi tehetséged, Lajos is így nyilatkozik minap vett levelében műved felől. Engem nagyon bánt annak meggondolása, hogy minő hibát követtem el akkor midőn még életpályád választására befolyással lehettem volna nem voltam elég figyelemmel az útmutatásra, melyet természetes képességeid adtak. Mennyivel boldogabb lettél volna. Nem tehetek róla, de még most is felvillan agyamban a gondolat, hogy tán még most is jobb volna, ha módod találnál kibontakozni abból a szerencsétlen taposó malomból, melyben mártírként kínlódol a siker minden kilátása, mondhatni minden lehetősége nélkül, s bámulatos művészi hajlamaidnak élnél. Tudom azt mondom késő, nem lehet, reád tekergőztek a körülmények mint Laoconra a kígyók, de hát van ebben egy kis önmystificatio is. Sok kígyót agyon zúz az olyan lelki-testi erély a minő a tied, ha az ember elhatározza magát, két kézre fogni akaratának bátorságát. Bámulom én azt a kitartást mellyel küzdesz, de hát végre is küzdeni s mindig csak küzdeni, nem azért, hogy elvégre is győzzünk, hanem csak azért, hogy küzdjünk mégsem rationabilis phylosofia. A küzdést nem lehet élet czélnak venni, hanem csak eszköznek a cél felé. Előtted ott abban a taposó malomban csak az örökös küzdés áll, még pedig mindig súlyosodó viszonyok közt. Én nem hiszem, hogy az ily állapot örökre tartható legyen. Végre is elkövetkezik az „allmighty smash” a mint a yankeek mondják, de akkor a „smash” még compromis szóval is járand. Annyival inkább, mert a balviszonyok téged egy igen anomal helyzetbe sodortak. Nominaliter a vállalat nem a tied, te egy részvény társaság hivatalnoka volnál, de realiter nem az vagy, a társaság tulajdonképpen nem existál, meghalt. Te állsz az ő satujában, minden erkölcsi és anyagi felelősség a te nyakadba hárult, s ez félek végre is kifog rajtad, s a következesek igen komolyak lehetnek, mert hiában ennek a positionnak, még az a baja is megvan, hogy crisis esetén nem bírhat a legalitás színével és nincs hátad mögött semmi reális corporatio amely fedezhetne.

Az a kép melyet festettél, nagyon leszállította előttem a Parlaghy Vilma művének becsét. Ez csak technikai ügyesség műve, a tied művészet, mert nem csak vonásokat reprodukáltál, hanem a charactert is beléjük öntöted. Ha te néhány hónapot a mesterség technicumának szabályaiban ott-honosításra szánál, világhírű művészé lennél, az előttem bizonyos.

Egészségem olyan jó a minő évek óta nem volt. Erőm annyira gyarapodott, hogy hegynek fel, hegynek le három órát is elkóborlok a Collinákban anélkül, hogy elfáradnék. A téli betegségből csak a szellemi munka tehetetlenség(e) maradt fel, sehogy sem megyen a munka kezem alatt, neki-neki ülök s írok órákig, aztán ha másnap elolvasom összetémem, érzem, hogy nem jó, újra neki ülök s megint csak az a vége, hogy ki nem elégít. Ez baj, nem csak a honorárium kereset tekintetéből, hanem azért is, mert ha még egy kis ideig élni találnék mi a menydörgős ménykövet csinálnék. Én világtól elrugaskodott vén remete, ha nem dolgozhatnám.

No de azt hiszem ebben a múlt télben megszokott lustaságnak is van része. Nem tettem 3-4 hónapon át agyamat gyakorlatias használatba, hát megrozsdásodott, a nem használt szervek el-satnyulnak. Tán majd lecsiszolódik a rozsdá ha megnyitom a gyakorlatot – az tagadhatatlan hogy Semmola talpra állított – az aztán az orvos. Tart-e soká a javulás az más kérdés, mert itt-ott mutatkoznak jelei annak, hogy aligha nem lesz tanácsos időnként egy pár hétre Semmola rendelvényeihez visszatérnem (a mint pár hét óta már természetesen abban hagytam) ilyen jelecskék, hogy étvágyam fogy, és az étel utáni „malaise” mely évek óta annyira kínozta újra mutatkozni kezd – no de ezen vagy segít majd egy kis hegyközi levegő, vagy ha nem hát segít Semmola regiméje, most még tény, hogy évek óta nem voltam testileg oly jól mint most vagyok – ugyancsak furcsa volna ha még tán pár évig sem kopogtatna be ajtómon a kaszás csontváz – igazán abszurdumig furcsa volna.

Pár hétig Zsulavszky Laci⁹ özvegye volt vendégem. Művelt amerikai nő, nekem persze nehezemre esett az angol társalgás, mert a nyelvet nem felejtettem ugyan el de kiszóltam a beszédből minden nyelven.

Sok magyar fordult meg nálam az utóbbi hetekben. Többek közt egy Schwartz nevű zsidó volt honvéd, aki küzdött annak a hazának szabadságáért, melyben ő akkor még nem volt a szabadságnak osztályosa. Csatában veszítette el egyik karját. Ennek az embernek a fia – emlékszem – nálam volt most esztendeje útközben Franciaország felé, hová mint iparos (nyomdász volt) tapasztalás végett szándékozott. Ez a fiatal ember hogy – hogy nem Grosscavallónak vette útját, onnan át akart menni a meredek havason át Cerasoléba s onnan Savoyába vagy Svájcba. Nem hallgatott a grosscavallói emberek intésére, neki indult egyedül vezető nélkül a veszélyes útnak, reá jött az éj, lebukott egy meredélyen s agyon ütötte magát. Hetek múlva egy kecskepásztor fiú ráakadt a holttestre. Hírt adott a hatóságnak, az constatálta a tényt de megtiltotta hozzányúlni a holttesthez, még az illetékes commissio meg nem vizsgálja accidens vagy gyilkosság esete forog-e fenn. Esős, hóolvadákos idő következett, a commissiónak nem volt kedve vagy háromezernyi méter magasra mászni a holttesthez, hat hétig késtek, az alatt a keselyűk táplálkoztak a halott szemén, arczán, s a test a ruha alatt is annyira szétruhadt, hogy nem volt mit tenni, mint ott helyben egy lyukat ásni a földben számára, s a helyet egy reá gördített sziklával jelölni meg. A zsebében talált elmosódott útlevél kibetűzése nyomán (órájának, óraláncjának, pénzének természetesen gazdája akadt) hosszas hivatalos correspondentia lett a dologból, míg családjára reá akadtak, s most apja és anyja (vagyonos pesti polgárok) eljöttek, hogy vagy haza szállítsák a holttestet vagy ha ez nem lehetne többé, sírját emlékekkel jelöljék meg. Persze olaszul vagy franciául nem is hallottak, csak magyarul, németül tudtak, hozzám fordultak segítségért. Frughery kísérte el őket Grosscavallóba, persze csak egy márványtáblának a sziklába illesztése volt lehetséges – hazavinni nem volt mit – felmászni a magasba a kövér anya s az öreg atya (hozzá még félkezű is) nem bírtak. Igazán megindító szomorú eset.¹⁰

Helfyt¹¹ e napokra vártam, de az országgyűlési viták miatt (a 20 millió forint túlköltekezés s az Osztrák Magyar vám kiegyezés miatt) útját május végére volt kénytelen halasztani, akkor itt mulat vagy egy hetet. Kiviszem valahová a hegyekbe.

Éppen most veszem Lajos levelét, melyben tudatja, hogy holnap (hétfőn) itt lesz.

Az Isten oltalma, áldása legyen veled kedves édes jó fiam. Csókollak hő atyai szeretettel.

K.”

⁹ Zsulavszky László (? – ?) Kossuth Lajos testvérének, Emiliának (1817–1860) és Zsulavszky Zsigmondnak (? – ?) a fia, ezredesként szolgált az amerikai polgárháborúban az északi oldalán a 82. gyalogezredben.

¹⁰ A rendelkezésre álló korabeli magyar és olasz lapokban nem találtunk semmilyen érdemi információt az esettel kapcsolatban.

¹¹ Helfy Ignác (1830–1897) magyar politikus, országgyűlési képviselő.

Irodalom

JAULUSZ–HATVANY 1919.

Agg Kossuth levelei egy fiatal leányhoz. Szerk. Jaulusz Ilona – Hatvany Lajos. Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest 1919.

KOSSUTH–RADÓ 1902.

Kossuth Lajos válogatott munkái. Szerk. Kossuth Ferencz – Radó Antal. Remekírók képeskönyvtára 10. Lampel Róbert Rt. Könyvkiadóvállalat (Wodiáner F. és Fiai), Budapest 1902.

MOHÁCSI Endre

Jósa András Múzeum
H-4401 Nyíregyháza
Pf. 57.

e-mail: mohacsiendre@gmail.com

Lajos Kossuth's letter in the Jósa András Museum

After the failure of the Liberation War, Lajos Kossuth (1804–1894) until his death lived and represented the issue of Hungarian liberty in exile. After the early death of his wife and daughters he settled down in Italy, Torino. Although he lived in privacy, he played a definitive role in political life both in Hungary and abroad. While arranging the library of the Jósa András Museum a letter was found through which we get insight into the family life of Lajos Kossuth. It also helps us to get a better understanding of the old politician. The document was written in 1886. He sent the letter to his son Ferenc, who worked in Italy as an engineer and was fond of painting as an amateur in his leisure time. The main topic of his letter was Kossuth's portrait painted a year earlier, in 1885 by Vilma Parlaghy and its comparison with his son's painting depicting his father, made in 1886. Kossuth was proud of his son's artistic talent and felt sorry that he had not recognised this earlier, in which case Ferenc's life could have taken another direction.

Endre MOHÁCSI

Jósa András Museum
H-4401 Nyíregyháza
Pf. 57.

e-mail: mohacsiendre@gmail.com

